

OTDK-dolgozat

**Hungler Adrienn
BA**

2013.

A gazdasági válság alakulása - Központban Görögország

The conformation of the economic crisis - Greece in the spotlight

Kézirat lezárása: 2011. október 25.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. Válságelmélet.....	4
1.1. Mit nevezünk gazdasági válságnak?.....	4
1.2. A gazdasági válságok típusai.....	6
1.3. A nemzetközi fejlődési szakadék.....	10
2. A 21. század első világgazdasági válsága.....	13
2.1. A kezdetek: a "dotcom"-válság.....	13
2.2. Az amerikai ingatlanválság és a nemzetközi adósságválság.....	17
3. Hol tartunk most, 2011-ben?.....	18
3.1. A mediterrán veszélyzóna.....	18
3.2. Mi várható a közeljövőben?	21
3.3. A történelem kínálja a megoldást?.....	25
4. A görög válság okozta európai pánik.....	26
4.1. Megmentik az eurót, vagy.....	26
4.2. Válságterv válságterv hátán.....	28
Összefoglalás.....	30
Felhasznált irodalom:.....	31

Bevezetés

A gazdasági válságok a kapitalizmus „életének” természetes ciklusai – a nemzetgazdaságok, illetve a világ gazdaság hiába védekezik ellene, időről időre recesszió keríti hatalmába a világ pénzügyi és gazdasági rendszerét. S akárhányszor ez megtörténik, számtalan elemzést, véleményezést lehet hallani, olvasni a krízisek mibenlétéről, előzményeiről, hatásairól és – ami a leginkább érdekli az embereket – hogy meddig húzódik el.

Noha előjelek minden válságnál akadnak, az esetek nagy részében nem veszik őket figyelembe, mintegy tagadják annak valószínűségét, hogy krízis alakulhat ki a gazdaságban. Rossz ómenek a 2007-ben kezdődő válságnál is akadtak; már a 2001-es „dotcom”-lufi és az utána következő időszak gazdaságpolitikája előrevetítette az Amerikai Egyesült Államokban az ingatlanpiac kifulladását, amely elindított egy láncreakciót először az észak-amerikai országban, ami aztán 2008-ra globálissá nőtte ki magát.

Emellett, ha megnézzük, hogy az amerikai "helyi válság" forrása az volt, hogy az emberek hitelt vettek fel, amit végül nem tudtak fizetni, láthatjuk, hogy 2011-re ez már globális problémává vált az országok között.

A nemzetgazdaságok eladósodottsága komoly problémát jelent mára, mivel a válság első hulláma egyes országokban felszínre hozott olyan problémákat, amelyek egyértelműen jelzik: külső segítség nélkül elkerülhetetlen az államcsőd.

Görögország ebből a szempontból egyértelműen az Európai Unió veszélyzónája. Noha a probléma forrására - a görög szerkezetre - tett javítóintézkedések eddig hatástalanok, ezáltal a külső segítség pozitív hatása is várhatóan elmarad majd.

Fontos momentum, hogy az Európai Unió hogyan kezeli a saját belső krízisét. Amennyiben nem sikerül e belső problémákat megoldani belátható időn belül, minden esély meg van rá, hogy nem csak az eurózóna, de az Európai Unió léte is komoly veszélybe kerül.

1. Válságelmélet

1.1. Mit nevezünk gazdasági válságnak?

Az árucseré már az ősközösségek idején is jelen volt, jelentősen fejlődött a középkorra, a feudális társadalmak korára. Ezzel egy időben természetesen a tőke kezdeti formái is megjelentek, kereskedő- és uzsoratóke formájában. Ezek önmagukban azonban képtelenek voltak gazdasági válságot kirobbantani, mivel abban a korszakban a termelési viszonyok jellegét nem a felhalmozás és az árutermelés határozták meg.

Először a nyugat-európai társadalmakban jelentkeztek a fejlődés előjelei, a kapitalizmus kialakulásának feltételei. Miután a kapitalizmus elért egy bizonyos érettségi szintet, a válságok kialakulásának lehetősége már szinte törvényszerűvé vált.

Válságnak nevezzük, amikor az újratermelési folyamatokban szakadás lép fel, megakad az áru- és pénzforgalom folytonossága. A válságban a tőzsdéken hatalmas összegek válnak semmivé, és ha még egy részük fiktív tőke is, ami csak a bankok és a vállalatok könyvelésében létezik, akkor is közvetett hatást gyakoroltak a termelésre és az értékesítésre. Másrészt pedig a befektetett állótőke elértéktelenedik.

A pénzügyi válság ezen kívül nem más, mint az újratermelési folyamat fennakadásának bevezetője és kísérője. Kiváltó oka, hogy a gazdaságban lassul a felhalmozás, nem indulnak új beruházások, ezáltal visszaesik a termelés. Nőnek az eladatlan készletek, mivel megnehezül az értékesítés, ezeknek folyamányaként a fogyasztás csökken. A munkanélküliség drasztikusan megnő, a hitelfelvétel lehetetlenné válik. A rendszer gazdasága a csőd szélére kerül.

Mindezek mellett azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni a globális fejlődést; míg egyes társadalmak jelentősen fejlődnek, mások elmaradoznak, egyre inkább lemaradnak. A világ gazdasági egyensúly – ami inkább egyensúlytalanság – a történelem korábbi időszakában lezajlott gyarmatosítási folyamatok eredménye (is). Míg a gyarmatbirodalmak egyben voltak, a fejlődésbeli eltérés belső problémának számított. Ezek felbomlása után azonban már globális szinten kellett és kell kezelni ezt a problémát.

Az egykori gyarmatokat ugyanis, még a birodalmak részeként, egyetlen iparágra állították rá, amelynek fenntartására az anyaországnak vagy nem volt elég nyersanyaga, vagy kapacitása. Függetlenedésük után azonban a gyarmatoknak elsősorban saját magukat kellett ellátniuk, amire egyetlen iparág nem elég. A nemzetközi segélyszervezetek ugyan támogatást nyújtottak és nyújtanak a fejletlen országoknak, de egy olyan országnak, amelynek az éghajlata nem megfelelő például az alap élelmiszerek előállításához szükséges termények termeléséhez, kénytelen importálni más országokból. Így újfent függőség alakul ki a gazdagabb országokkal szemben – adóssá válik. Ebből adódóan a fejlődése is nagyban függ a gazdagabb országokból hozzájuk eljuttatott „segélycsomagoktól”, így a fejlődési szakadék nemhogy csökken, de még nő is.

A gazdasági válságoknak kiváló táptalajt ad a világgazdaságban kialakult aszimmetria. A nem egyenlő partnerek közötti *kölcsönös* függőségek miatt állítható, hogy nincsen teljesen független állam.

A világgazdaság egyensúlytalanságának, valamint az azokat tükröző ciklikusan, illetve rendszertelenül visszatérő válságainak mélypontjai a 19.század közepétől váltak markáns jelenségekké. A konjunktúrális ciklusok mélypontján kialakuló recesszió elhúzódása pedig a 20. századra lett jellemző. Ez többek között annak köszönhető, hogy a pénzügyi és a gazdasági szálak, kapcsolatok szinte átláthatatlanul bonyolulttá váltak, védtelenek lettek.

A válság legfeltűnőbb jelensége a gazdasági szereplők számára a recesszió, amely kifejezést sokszor nem megfelelően használnak. A legtöbb esetben a gazdasági növekedés mutatóinak már egy minimális - egy negyedéves - csökkenése esetén is használják, holott az igazi recesszió minimum három, egymást követő negyedév csökkenését jelzi.

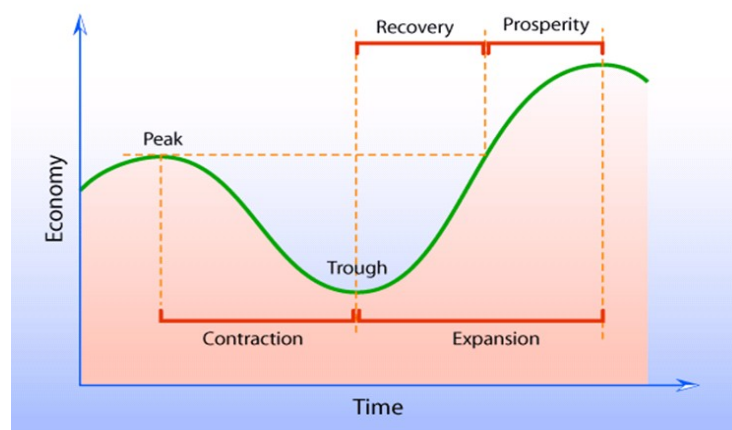
Érdemes azonban figyelni a gazdasági mutatók alakulását, ebből ugyanis - a múltra vonatkozólag - leszűrhető, milyen jellegű válság van a hátunk mögött. Előre nem látható pontosan, milyen alakot ölt majd. [1]

1.2. A gazdasági válságok típusai

Az eddigi tapasztalatok alapján négyféle jelet különböztethetünk meg: az L, U, V és W alakú válságot. Az L alakú krízis folyamán erős zuhanás után lassú növekedésbe kezd a gazdaság. Ebből kifolyólag könnyen kikövetkeztethető, hogy az U alakú az erős zuhanást követő recessziós időszak utáni gyors felemelkedést jelenti, hasonlóan a V-hez, ahol viszont a recessziós időszak rövid. A W jellegű válságban a recessziót időszakos növekedés követi, ami után újra csökkenésbe kezd a gazdaság.

A 2007-es gazdasági válság kirobbanása után, miután globálissá nőtt, az elemzések mind feltételezték, hogy ez a krízis W jellegű lesz. Egy ideig arról lehetett hallani, hogy inkább L alakúra fog hasonlítani a gazdasági növekedés alakulása, ám 2011-ben, egy újabb recesszió árnyékában ismét W alakot sejtettek.

A szokásos növekedési modellekbe nem építették bele a termelés ciklikusságát, hullámozását. Ezzel a területtel a cikluselméletek kezdtek foglalkozni. Eleinte csak a válságok kapcsán kezdték el vizsgálni a recesszió és a gazdasági növekedés rendszerére alkalmazva, felismervén azoknak a periodikusságát.

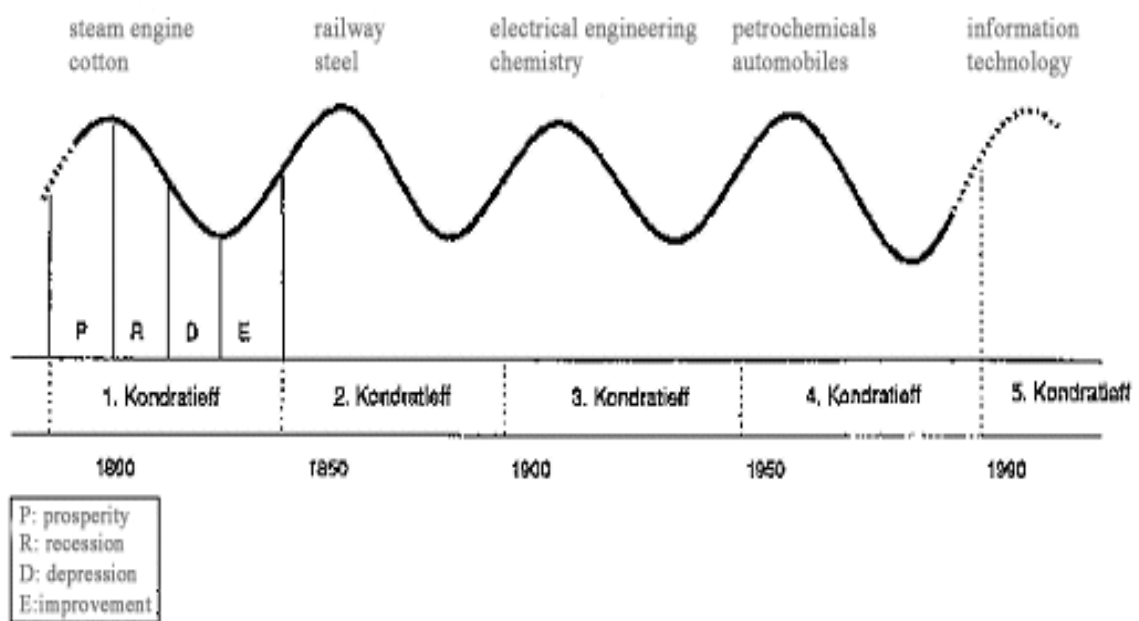
1. ábra: Egy ciklus szakaszai : a tetőpontot követő recesszió és mélypont, valamint a fellendülés, prosperitás.

Először az európai éhínségperiódusokat vizsgálták, 1793-tól körülbelül tízéves ciklusokat tudtak megkülönböztetni, de figyelték a pénzügyi, termelési hullámokat és az ingatlanpiacot is.

A *Joseph Kitchin* által megfigyelt ciklus összefüggésben van a vállalatok szemléletével, döntéseivel, illetve a rövidtávú készletfelhalmozással- és lepasztással - ezért is nevezik készletezési periódusnak. Időtartama három-négy év, körülbelül negyven hónap.

A *Clement Juglar* francia közgazdász nevéhez fűződő ciklust már a 19.században felismerték, és általában ágazati ciklusokhoz kötődik. Mélypontját túltermelési válságok és pénzügyi összeomlások jelzik. A ciklus időtartama nyolc-tizenegy év - a komolyabb termelői beruházások kifutási ideje is ennyi. Egy ciklus alatt kiderül, hogy egy cég mennyire állja meg a helyét a versenyben, valamint hogy egy adott gazdasági ágazatban milyenek a keresleti-kínálati viszonyok, a monetáris és a reálszféra közötti egyensúly.

Simon Kuznets az amerikai válságok elemzése során tizenöt-husz évente ismétlődő válságokat mutatott ki, ezeket az infrastrukturális beruházások periodikusságával magyarázta. A Kuznets-ciklus tehát az ingatlanpiacon tapasztalható "hosszú hullám".

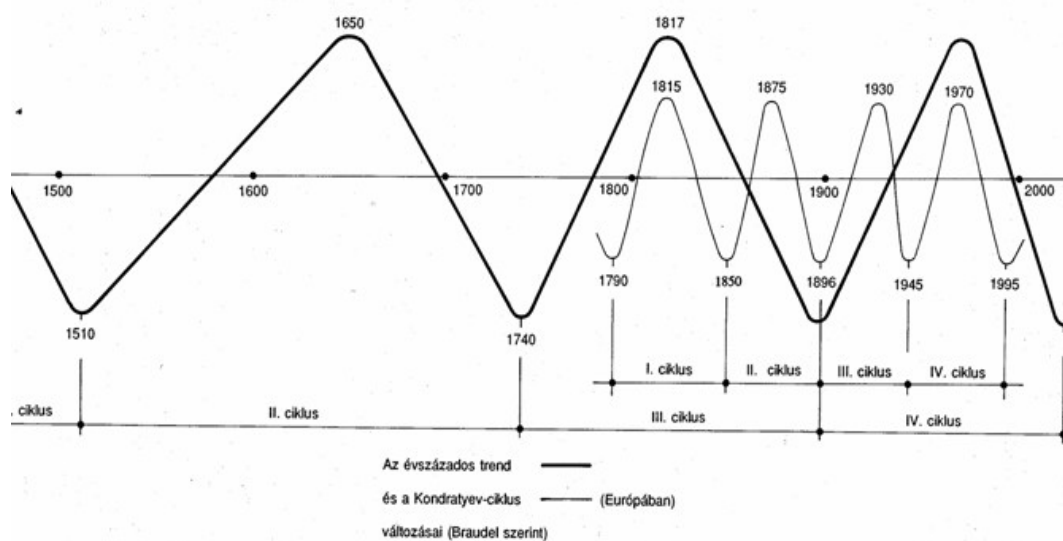
2. ábra: Kondratyev-ciklusok a 18.század végétől.

A leginkább vitatott gazdasági ciklus egy orosz közgazdász, *Nyikolaj Kondratyev* nevéhez fűződik. Kondratyev részt vett a Szovjetunió első ötéves tervének kidolgozásában, és az ezzel kapcsolatos kutatásai alapján írta meg a "*Hosszú hullámok a gazdaságban*" című tanulmányát. A ciklus léte nehezen bizonyítható vagy cáfolható, mivel mintegy negyven-nyolcvan éves periódusról van szó. Kondratyev kutatásai szerint eddig már mintegy öt ciklus lezajlott, minden egyes új hullám technológiai-technikai újításokkal kezdődnek.

Az első ciklus a *gőzgép* megjelenéséhez köthető, az 1770-es évektől az 1830-as évekig tartott. Ezt követi a *vasútépítés kora*, az 1830-as évektől az 1870-es évekig. A második ipari forradalom eredménye volt a harmadik ciklus, az elektromosság és nehézipar uralta ezt az időszakot a századfordulóig. Az olaj és autógyártás korszaka következett eztán, egészen az 1970-es évek olajválságáig, amikor is felváltotta azt az informatika, amelynek végét már előre jelezte a 2000-ben, az USA-ban kialakult internetes dotcom-válság.

Ez a négy ciklus adja meg a gazdaság ritmusát, és találkozásai révén erősíthetik, gyengíthetik, illetve kiolthatják egymást. Különösen komoly krízis akkor alakul ki, ha egy Kondratyev-és egy -Juglar-ciklus fordulópontja találkozik. Emellett a depresszióba forduló Kondratyev-hullám önmagában komoly társadalmi feszültségeket hozhat felszínre. Ezen kívül azonban meg kell jegyezni, hogy nem az a fontos, hogy tetőpontok vagy mélypontok találkoznak, hiszen a konjunktúraváltás minden esetben megrázkódtatást jelent a gazdaságban.

Említésre érdemes még a Braudel-ciklus, avagy a szekuláris trend. Igen hosszú, akár száz éves ciklus, amely a legmélyebb, szinte mozdulatlan látszó struktúrák változását mutatja.

3. ábra: A szekuláris trend és a Kondratyev-ciklus változásai

A korábbi gazdasági válságokra is rávetíthetők ezek a ciklusok. A napóleoni háborúk utáni időszakra, amikor egész Európát élelmiszerválság sújtotta, egy Kondratyev-tetőpont esett, amely egy szekuláris trend csúcsával találkozott. A XIX. század közepén Európa-szerte kibontakozott társadalmi megmozdulások, forradalmak jelezték a süllyedő Kondratyevet. E század hetvenes éveiben kibontakozott válság mögött egy újabb Kondratyev-csúcs és egy Juglar-ciklus találkozása volt. Az 1929-es nagy gazdasági világválság újra az orosz közgazdász nevéhez köthető hullám mélypontjához kapcsolódik, míg az 1970-es évek olajválság idején három trend is találkozott: Kondratyev, Juglar és szekuláris.

Megjegyzendő, hogy a politika általában a Juglar-hullámokra tud reagálni.[2]

1.3. A nemzetközi fejlődési szakadék

A világgazdasági rendszer egyensúlytalansága komoly szerepet játszik abban, hogy a krízis hamar globálissá vált. Megfigyelhető, hogy az országok között mindenképpen kell, hogy legyen valamilyen viszony, hiszen mindegyik egy rendszer tagja. Ezáltal valamilyen szinten függenek egymástól, ki jobban, ki kevésbé, egy-két ország dominanciája szintén befolyásolja mások helyzetét, és sok esetben a jövőjét. Ez a helyzet már eleve egy olyan buborékot hoz létre, amely egyértelműen jelzi, amíg a problémák nem oldódnak meg, addig a gazdasági krízisek nem csak, hogy folytatósznak, de mélyülhetnek, sűrűsödhetnek.

Többféle módon függhet egyik ország a másiktól: a nemzetközi tulajdonviszonyokban, kereskedelemben, adós-hitelező viszonyban, technológiában, valamint munkaerő- és információáramlásban.

A nemzetközi tulajdonviszonyok aszimmetriájánál azt figyelik meg, hogy egy adott ország mekkora tőketulajdont szerez külföldi vállalatok részvényeinek vásárlásával. Az egyensúlytalanság akkor alakul ki, ha az adott nemzetgazdaság ezzel több tőkét exportál, mint amennyit importál, tehát komoly következményekkel járhat, ha egy országban több a külföldi tulajdon, mint a hazai.

Az áruk és a szolgáltatások forgalmában, a kereskedelemben mindenki függ mindenkitől. Hogy melyik gazdaság mennyire érzékeny a piaci változásokra, megmutatja az exportforgalom aránya a GDP-ben, valamint a nemzeti jövedelem nagysága az importforgalomhoz képest.

A nemzetközi adós-hitelező viszonyt, amely jelenleg az Európai Unió egyik problémájának forrása is, nevezhetjük akár segélyezett-segélyező viszonyoknak is. Ez a kapcsolat igen jelentősen meghatározza a függőségi viszonyokat. Elemzésekor azonban figyelembe kell venni, hogy egy adós ország is lehet hitelező, emellett nem elhanyagolható tényező az adósság összetétele (például a hosszú- és rövidlejáratú tartozások aránya).

Az eladósodottság legnagyobb csapdája - amelybe nem egy ország beleesett -, hogy a már felvett kölcsönöket csak további hitelekkel képesek törleszteni. Görögország erre sajnos jó példa, hiszen most már a pénzügyi támogatói beleszólhatnak az ország belső folyamatiba, ezáltal bizonyos feltételekhez köti a további összegek folyósítását.

A technológiai fejlődésben leginkább a kutatás területén jött létre egyenlőtlenség. Technológiailag független országok nincsenek, de itt is az import-export aránya a legfontosabb. Döntő tényező, egy ország mennyire képes tudományos kutatásai során újabb technológiákkal, tudományos újdonságokkal előállni, illetve ezeket a saját és más országok életébe exportálni. Ugyanakkor ennek is megvan a kockázata, hiszen a befogadó ország nem tudja a technológiát alkalmazni, mivel az számára túlhaladott, és nincsenek meg a megfelelő feltételek.

A munkaerő-áramlás visszavezethető az adós-hitelező viszonyra, hiszen az a legjellemzőbb, hogy a segélyezett országokból áramlik a munkaerő a segélyező országokba. Meg kell említeni a *"brain drain"* (agyelszívás) jelenségét, amely lényegében nem más, mint a szakképzett munkaerő, de leginkább a tudományos szakemberek külföldre csábítását jelenti. Emellett az ösztöndíj-rendszereken belüli "elszívás" is jellemző, ami a fiataloknak nem csak munkát, de képzést is biztosít.

Ennek a folyamatnak lehet előnye is, hátránya is az adós ország szempontjából. Előny lehet, hogy a tehetséges fiataljai világszínvonalú képzési körülmények között tanuljanak, hátránya viszont az anyaország munkaerőpiacának polarizálódása. A külföldre kivándorolt munkaerő ugyanis nem minden esetben tér vissza, így az anyaországban kevésbé képzett munkaerő marad, emellett az itthon maradt családtagok segélyezése továbbra is az anyaország feladata.

Érdemes azonban megjegyezni, hogy az elmúlt évtizedekben jelentősen megnőtt a fiatalok mobilitási kedve, ezzel együtt a lehetőségeik is bővültek. E probléma megoldása, káros hatásainak csökkentése egyértelműen nem történhet diktatórikus módszerekkel, a már meglévő folyamattal párhuzamosan kell megoldást keresni. Nem lehet egyik pillanatról a másikra megszüntetni a fiatalok nemzetközi mozgáslehetőségét, ez társadalmi krízishez vezetne.

Mindegyik aszimmetriához szorosan kapcsolódik az információáramlás aszimmetriája. Ennek kialakulása elsősorban a technikai függőségek miatt történt, de a kulturális különbségek is az oka.

Minden országnak szüksége van a fennmaradáshoz bizonyos információkra (pénzügyi, gazdasági, technológiai), amit viszont kapacitás híján a fejletlenebb országok nem mindig tudnak megszerezni. Illetve meg tudják szerezni, de ez szinte minden esetben jelentős anyagi terhet ró rájuk, emellett számolni kell a félreinformálás lehetőségével is.

A nemrégiben lezajlott informatikai fejlődés ugyan már megpróbálta ezt a problémát megszüntetni, ám az adott ország nem minden esetben tudja felkészíteni a társadalmát a globális hálózatokba való becsatlakozásra, valamint nem mindig tudja kiépíteni a telekommunikációs struktúrát, a technológiai visszamaradottság miatt.

A világgazdaságban fellépő aszimmetriát úgy tűnt, mérsékli, ám valójában növeli, hiszen az információáramlás függ a többi interdependenciától. Így egyértelmű, hogy az informatikai forradalom egyelőre csak növeli a szakadékokat, ami elválasztja egymástól a fejlett és fejlődő országokat.

A nemzetközi "fejlődési szakadék" így nem jelent mást, mint az országok között kialakult fejlődéskülönbséget. Noha ennek kimutatására nincs egyedi mutatószám, az aszimmetriák alapján egyértelműen besorolható, ki tartozik a fejlettek, és kik a fejlődők csoportjába.

A "szakadék méretét" már több mutatószámmal próbálták meghatározni, legelőször a GDP-t használták a fejlettségi szint mérésére, amit manapság már a gazdasági növekedés jellemzésére használják, miközben több, más mutatószám lett használatos.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete vezette be a *Human Development Indexet*, vagyis az emberi fejlődés mutatószámát, aminek célja volt, hogy megmutassa, megrekedt-e, és ha igen, mennyire a társadalmi növekedés. A *HDI* egyesíti magában az egy főre eső GDP-t, a születéskor várható élettartamot, az írástudók arányát, és az oktatásban eltöltött évek átlagát.

A probléma ezekkel a mutatószámokkal az, hogy nem mutatják meg a fejlődés tartalmát és minőségét. Mert a *Human Development Index* hiába mutat egy minimális szintű fejlődést, ha az országok eladósodottsága továbbra is jelentős a fejletlenebb régiókban (1964-ben 24 milliárd USD körül mozgott, az ezredforduló előtt már elérte a 2200 milliárdot).

Ezen felül komoly problémát jelent az úgynevezett "demonstrációs hatás", vagyis a fejlett országok fogyasztói szokásának demonstrálása (filmekben, reklámokban). Ez a fejletlenebb országokban elégedetlenséget, majd kivándorlási hullámot generál. Ez a befogadó országokban feszültséget szít, ami főleg etnikai, vallási és kulturális különbségekben csapódik le. [3]

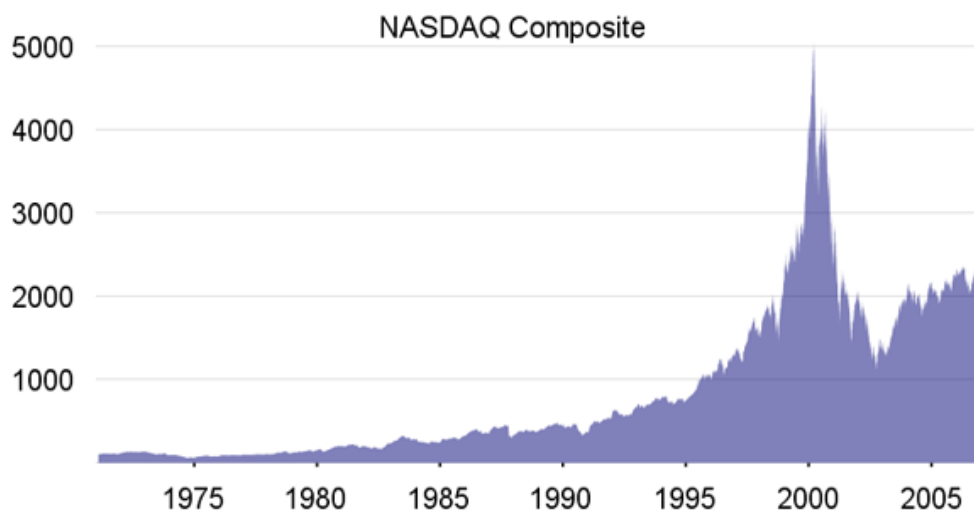
2. A 21. század első világgazdasági válsága

2.1. A kezdetek: a "dotcom"-válság

A 2007-ben, az USA-ban kialakult, majd később globálissá fejlődött gazdasági krízis korábbi folyamatok láncreakciójának eredménye.

Az ezredforduló környékére egyre népszerűbbek lettek az internet lehetőségeit kihasználó, tisztán a világhálón működő cégek. A gazdasági lapok egyre nagyobb terjedelemben foglalkoztak az "e-business"-el, már-már lesajnálva a régi gazdaság szabályait. Lényegében az informatika és az internet ekkora fellendülése is ipari forradalomnak minősül.

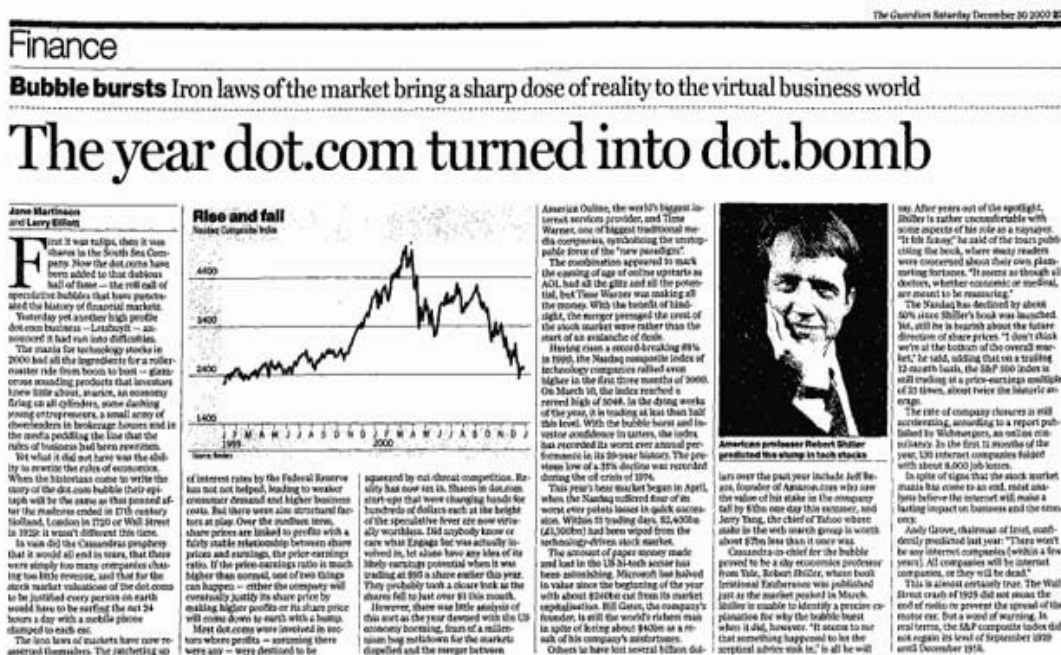
Az ekkoriban felbukkanó internetes cégek legtöbbje azonban nem valós teljesítményre épült, többségében fiatalok által alapított vállalkozások voltak, amelyeknek egy célja volt: a gyors pénzszerzés. Így szinte magától értetődött a tőzsdevásárlási láz, amely tízmilliókat ragadott magával az Egyesült Államokban. A dotcom-lufi azonban hamar kidurrant: 2000-ben összeomlott a NASDAQ, a technológiai részvények tőzsdéje.

4. ábra: A NASDAQ index alakulásában jól látható a dotcom-lufi felfújódása és kipukkanása.

A legtöbb internetes vállalkozás vesztét érdekes módon pont az informatika okozta. Alapítójuk ugyanis többségében informatikusok, programozók voltak, akik nem igazán értettek a piaci viszonyok felméréséhez. Támogatóik pedig elfordultak tőlük, inkább a hagyományos vállalkozások internetes kibontakozását segítették elő a későbbiekben.

A chicagói Challenger, Gray & Christmas munkaerő közvetítő cég 1999 vége óta követi figyelemmel a dotcom-ipar alakulását az Egyesült Államokban. A tőzsdei események hatására 2000. májusában majdnem 3000 fő vesztette el az állását, ez a szám az év végére negyvenezer fölé emelkedett, és ez a tendencia 2001-ben sem állt meg. Figyelembe véve az internetes dolgozók számát az USA-ban, az elbocsátott munkások ennek mindössze 1,5 ezrelékét teszik ki. Gazdaságtörténészek szerint ez természetes folyamat, hiszen az ipari forradalmak velejárója, hogy az életképtelen vállalkozások megszűnnek. Mondhatni, ez a válság kellett, hogy az internetes ipar megtisztuljon.

5. ábra: Újságcikk 2000. decemberéből

Mivel félő volt, hogy az internetpiaci krízis előbb-utóbb az amerikai gazdaság többi ágába is beszivárog, a központi bank, a FED (*Federal Reserve System - Szövetségi Takarékpénztár*) akkori elnöke, *Alan Greenspan* az alapkamat csökkentése mellett döntött. Az USA így elkerülte a recessziót, de csak ideiglenesen.

Az, hogy tartósan alacsony maradt az irányadó ráta az USA-ban a dotcom-válság kezelése óta, jelentősen megnövelte a hitelezési kedvet. Egyre több hitelt vettek fel, a kereskedelmi bankok egyre engedékenyebbek voltak a hitelfelvevőkkel szemben; akár megfelelő jövedelemigazolás nélkül is lehetett kölcsönt igényelni.

Az amerikai hitelezési gyakorlatban többféle kölcsön létezik. Elsődleges, azaz *prime* hitelt egy meghatározott ingatlan értékének csak egy bizonyos részére lehetett felvenni. Aki a teljes ingatlanra kívánt kölcsönt igényelni, kénytelen volt másodlagos, *subprime* hitelért folyamodni. A másodlagos jelző utal arra, hogy nagyobb kockázatot jelent a bankok szempontjából, így a kamata is magasabb. E kettőn kívül létezik még egy úgynevezett ALT-A kategória, amelybe azok az adósok kerültek, akiknek vagy magas az adósságuk, vagy nem rendelkeztek megfelelő jövedelemigazolással. Kockázati besorolás szerint az elsődleges és a másodlagos hitel között helyezkedik el.

2007 elején a teljes amerikai jelzáloghitel-állomány 20%-a volt nem elsődleges adósság, ezen belül 75% a másodlagos, 20% az ALT-A állomány.

6. ábra: Az amerikai ingatlanok árának változása 2000-2006

A 2000-es kamatcsökkenés után végül 2003-ban kezdtek emelkedni a kamatok. Emiatt a másodlagos hitelfelvételi lehetőségek beszűkültek, erre a hitelezők lazítani kezdtek a feltételeken, ami a hitelek portfólió-romlását idézte elő. Mivel emellett nőttek az ingatlanárak, komoly problémát még nem okozott, ám egy idő után az ingatlanlufi is eresztésnek indult, tovább romlottak a portfóliók, hiszen a csökkenő ingatlanár csökkenő hitelfedezetet jelentett.

Mivel a kamatemelkedés nem állt meg, fizetési képtelenség alakult ki. 2007 első negyedében a késedelmes fizetésű másodlagos hitelek aránya 14%-ot ért el, és az év további részében nőtt. Ebben az évben mintegy 1,3 millió amerikai ingatlan volt kényszer-értékesítés tárgya, az előző évhez képest ez 78%-os emelkedést jelent. 2008 első három negyedében ez a szám meghaladta a kétmilliót.

Noha amerikai közgazdászok 2007-ben egy izolált válságról beszéltek, amely nem lesz hatással a világgazdaságra, 2008-ra bebizonyosodott, hogy a pénzintézetek globális hálójában komoly veszélyt okozhat. Mivel ez a rendszer szinte védtelen a külső behatásokkal szemben, várható volt, hogy előbb-utóbb Európába is átgűrűzik a hitelválság. [4]

2.2. Az amerikai ingatlanválság és a nemzetközi adósságválság

Hiába próbálta az Amerikai Egyesült Államok megfékezni a kitört krízist, ez egyértelműen kudarccra volt ítélve a pénzügyi rendszerek nagyfokú integráltsága miatt. Az egyik legrégebben is használt pénzügyi eszköz tette lehetővé, hogy a válság igen hamar globálissá váljon, és felszínre hozza a rendszer hibáit, az nem más, mint az államkötvény.

A válság kezdetén az emberek nehezen tudták fizetni a hiteleiket, mára lényegében ugyanez zajlik, csak országok között. A problémát nem is az adósság maga jelenti, hanem az, hogy ezeket az államkötvényeket nagyrészt - az 1970-es évek óta - külföldiek vásárolják fel. Amennyiben az adott állam kötvényeit belföldiek, főleg vállalatok vásárolják fel, nagyobb lehetőség van az adott ország költségvetésének figyelésére és minimális szintű befolyásolására. Ám amennyiben nagyobb a külföldiek felé létező tartozás az államadósságon belül, az országok nagyobb eséllyel fordulnak külföldi hitelezőkhöz, hogy az államkötvényekből származó tartozásukat fedezni tudják.

Ez az arány a belföldi és a külföldi hitelezők között az euró létrejötte után átfordult az utóbbiak javára. A válság globálissá válásakor Portugáliában 75 százalék, Spanyolországban és Görögországban 50 százalékos szintre emelkedett ez a részarány.

Görögország is beleesett végül abba a gödörbe, amikor adósságainak nagyobb részét külföldi hitelezőknek köteles visszafizetni. Noha a hitelezők beleszólhatnak ezáltal a görög megszorítások végrehajtásába, sőt, az Európai Unió felügyeli is azt, elmondható, hogy a legegyszerűbb megoldás csődbejelentéssel úgymond rávenni a hitelezőket, hogy írják le az adósságot, ezáltal Görögország megszabadulna terheinek egy részétől, míg a 2010-ben elfogadott segélycsomag részleteit, amennyiben az elvárt megszorítások teljesülnek, továbbra is megkapja.

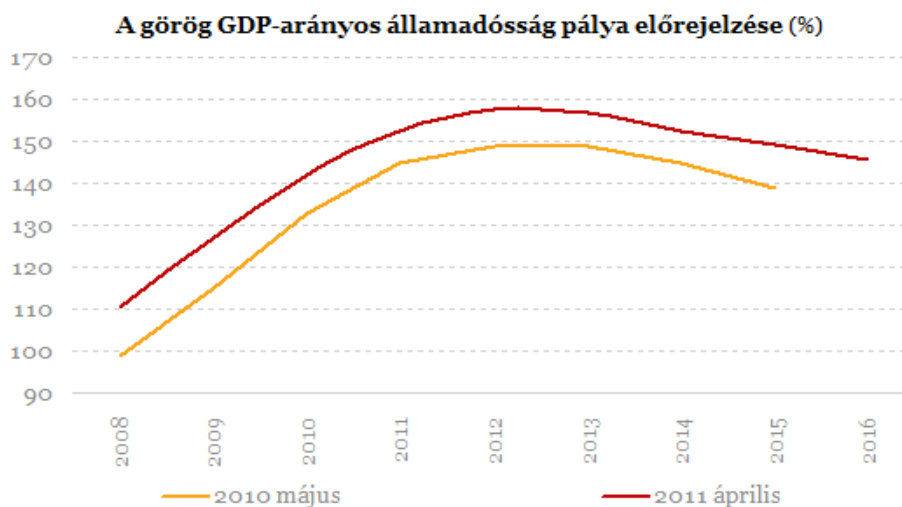
A mediterrán ország helyzetének megoldása egyszerűbb lenne, amennyiben nem lenne tagja az Európai Uniónak és az eurózónának. Így azonban a görög pánik európai pánikká növekedett, és félő, az Unió képtelen lesz kezelni ezt a belső válságot.

3. Hol tartunk most, 2011-ben?

3.1. A mediterrán veszélyzóna

A 2008-as, a világgazdaságon végiggyűrűző recessziós hullám után félő, itt a következő szakadék. Noha a 2009-es és 2010-es év már olyan intézkedéscsomagokat szült bizonyos országokban, amelyek már-már optimistán előrevetítették a válság lehetséges végét, mégis, a 2011-es év első fele olyan kellemetlen meglepetéseket tartogatott, amelyek újfent globálisan megrázta a világgazdaságot - részben szó szerint. A japán természeti katasztrófa okozta ijedtséget még könnyen hárították, ám az Európában és az Egyesült Államokban zajló események - részint a földrengés következményeként továbbra is a negatív irányt tartották.

Noha több európai ország szorult már külső pénzügyi segítségre, a nemzetgazdaságok folyamataiban megbúvó hibák javítására irányult rendelkezések sikere nem mondható teljesnek. Sajnos kiváló példa erre Görögország, amely a megszorító intézkedései ellenére sem talál magára 2011-ben. Az Európában is brutálisnak számító államadóssággal (a GDP mintegy 170%-a) küzdő mediterrán állam helyzete különösen érzékeny az Európai Unió számára. Már 2011 tavasza óta folynak a viták, hogy mi lenne a leoptimálisabb megoldás, elsősorban az EU számára. Tény, egy esetleges, sőt, egyre valószínűbb államcsőd kiszámíthatatlan hatássorozatot indítana el a világgazdaságban. Annyi azonban biztos, hogy amennyiben Görögország tartalékai elfogynak, első körben magával ránthatja a mediterrán országokat, elsőként Olaszországot és Portugáliát, mivel nagy valószínűséggel ezt a két országot is ugyanolyan procedúrának teszi ki majd Brüsszel, mint a görögöket.

7. ábra: Előrejelzés: a görög államadósság alakulása.

De mi a valós helyzet Görögországban? A jelenlegi híradások szinte folyamatosan görög sztrájkokról, tüntetésekről szólnak, Athén már véres összecsapásokat is megélt idén a tüntetők és a rendfenntartók között. A megszorítások, amelyek nem is kis mértékűek, természetes módon nemtetszést váltottak ki a görög lakosság egy részében, noha a görög parlament kénytelen ezeket a döntéseket meghozni, hiszen ettől (is) függ, megkapják-e a 2010 májusában megállapított nemzetközi segélycsomag következő, 12 milliárd eurós részletét. A görögök kénytelenek hát a nadrágszíjat meghúzni.

8. ábra: Összecsapás Athénban - 2011. június.

A görög parlament 2014-ig hét évvel (hatvanról hatvanhét évre) emeli a nyugdíjkorhatárt, emellett hét százalékos nyugdíjcsökkentést tervez. A társadalombiztosításban csökkentették a fogyatékkal élők, valamint a tartós munkakeresők és az alacsony jövedelműek támogatását. A közalkalmazottak is kevesebb jövedelmet várhatnak: a nagymértékű leépítés (2014-ig 150 000 munkahely szűnik meg), le kell mondaniuk a tizenharmadik és a tizennegyedik havi bérrel is, míg a fizetésük húsz százalékkal csökken. A kevesebb jövedelem mellett azonban magasabb ÁFA-t kell majd fizetniük, amit tizenhárom százalékkal emeltek meg (így már huszonhárom százalékos), valamint jövedelemtől függetlenül 1-4 százalékos - a közalkalmazottaknak egységesen 3 százalékos - szolidaritási adóval terhelik meg a munkavállalókat, a "sürgősségi" adóval pedig a nagyobb ingatlanokat, luxusjachtokat, és kerti medencéket. Mindemellett a görög vezetés nagyfokú privatizációba kezd, amely során eladná a turistaövezetekben található állami földeket, privatizálná a lottóvállalat, bányák, gáz-és áramszolgáltatás, autópályák és a postavállalat egy részét.

Ilyen megszorítások mellett nem csodálkozunk, miért is robbantak ki már-már felkeléshez hasonló tüntetések a görög fővárosban.

Szeptemberben már jártak Athénban az Európai Unió által kijelölt küldöttség tagjai, hogy felmérjék, Görögország teljesítette-e, illetve jó irányban halad-e a feltételek teljesítésével, azonban eredménytelenül távoztak akkor. A döntést a csomag utolsó részletéről október végére halasztották, talán ez is az oka, hogy a görög pénzügyminiszter azt nyilatkozta, hogy az államnak mindössze október közepéig van tartaléka, utána pedig már elkerülhetetlen lesz az államcsőd. Utólag kiderült ugyan, hogy az október közepe az valójában november közepe, tehát idő még bőven volt a döntésig, ám mindenesetre felhívja a figyelmet az azonnali döntések szükségességére. Október közepén már meg is született a döntés: Görögország megkaphatja a pénzügyi támogatást.

Mit tehet ilyenkor az Európai Unió? Hagyja, hogy az egyik tagállama csődbe menjen, elindítva ezzel egy csődfertőzést vállalkozások és bankok köreiben? Esetleg kapkodva az idő rövidsége miatt keressen-e egy olyan optimális megoldást, amivel minden szinten elkerülhető az újabb összeomlás?

Felröppentek olyan "pletykák", híresztelések, miszerint jobb lenne, ha az Unió "kitenné Görögország szűrét" az eurózónából, és talán az unióból is. Ez több szempontból sem jó, és támogatandó ötlet, mivel ez szörnyű károkat okozna mindkét félnek. Egyelőre nincs is olyan jogi keret, amely lehetővé tenné egy ország kilépését a valutaunióból, még ha maga az adott ország is kérné ezt, akkor is hosszú és lassú tárgyalásfolyamat venné kezdetét az összes EU tagországgal, még azon országokkal is, akik még nem tartoznak az eurózónához. Londoni szakértők (*Centre for Economics and Business Research - CEBR*) szerint ennek létrehozása feltétlen szükséges, mivel Görögországnak előbb-utóbb ki kell lépniük a valutaunióból.

Ám lenne-e haszna a görög államnak, ha kilép az unióból? Legfeljebb a drachma újbóli bevezetését követő versenyképesség-növekedés, ami a görög exportot érintheti, annak ellenére, hogy a görög gazdaság kevésbé exportorientált, mint bármelyik más ország az eurózónában. Noha a turizmus szerepe igen nagy a költségvetésben - 15% -, Törökország ebben olcsóbb marad a térségben. Ezen felül - aminek még rosszabb hatásai lennének Görögország esetleges kilépésekor - az államadósság nagy része euróban denominált, így a drachma újbóli bevezetésével, és leértékelődésével, még nehezebb lenne visszafizetni az adósságot. Mindemellett a tagországok sem támogatják a kitessékelést; jogosan, hiszen Portugália és Írország sorsát ez előrevetítené.

A görög állampolgárok is is tisztában vannak a saját helyzetükkel - legalábbis ezt mutatja egy szeptemberben készült reprezentatív felmérés. A megkérdezettek több mint kétharmada egyetért a megszorító intézkedésekkel, sőt, 80%-uk fizetné is az új adókat. Az eurózónából való kilépést és a drachma visszahozását azonban már csak alig egyötödük támogatná. [5][6][7][8][9][10]

3.2. Mi várható a közeljövőben?

Görögország oldja meg maga a problémáit - véleményezte az eurózónában kialakult helyzetet a brit kormányfő, David Cameron, aki ezzel egyértelműsítette, hogy London nem óhajt segítséget nyújtani Görögországnak. Véleménye szerint Nagy-Britanniának nem áll érdekében a valutaunió felbomlása, pláne, hogy a brit export mintegy 40 százalékát az Európai Unió veszi fel, ám félő, hogy ha nem sikerül pár héten belül megoldást találni, egyértelműen szembe kell néznünk az eurózóna bukásával.

A Nemzetközi Valutalap (*IMF*) szerint már rég megoldást kellett volna találni Görögország, és ezáltal a valutazóna problémáira. A *CEBR* szeptember végi elemzése szerint könnyedén rendbe is lehetne hozni a görög közfinanszírozási rendszert, mivel a görög államadósság mindössze 4 százaléka a teljes euróövezeti szuverén adósságállománynak, noha belátható, hogy Görögország a versenyképesség hiányától szenved, és ez jelenti számára a legnagyobb akadályt.

Számítások szerint a görög munkaköltség-mutató (az egy termékre jutó munkaköltség) 2000 után eltelt tíz évben 36 százalékkal emelkedett, ami túl magas. Összehasonlításképpen Németországban ugyanez a mutatószám mindössze 6 százalék. Ahhoz, hogy ezt a számot "egészséges" szintre lehessen csökkenteni, jelentős és legalább négy-öt évig tartó bércsökkentésre van szükség. Ez azonban 2014-ig biztosan tartó recessziót eredményezne, ami magával rántaná a görög életszínvonalat.

A *CEBR* elemzései alapján egyértelműen azon az állásponton van, hogy Görögországnak nincs helye a valutaunióban, mivel túl nagy fenyegetést jelent. Ehhez a véleményhez a *Capital Economics* is csatlakozott, elemzésük szerint az eurózóna problémái csak akkor megoldhatók, ha az európeriférián levő, jelentősen eladósodott országok kilépnek az övezetből, és leértékelik saját valutájukat.

A világ egyik legnagyobb gazdaságelemző csoportja, az *Economist Intelligence Unit (EIU)* októberi előrejelzésében már 40 százalékos esélyt adnak a valutaunió felbomlására. Elképzelhetőnek tartják a déli eurótagállamok kiválását, de akár Németország kilépését is, ami viszont egyértelműen az eurózóna végét jelentené.

Azzal, hogy kimondták Görögország lehetséges államcsődjét, már megkezdődött egyfajta pszichológiai felkészítés, hogy a gazdasági válságnak még koránt sincs vége, és újabb áldozatokkal kell számolni az újabb recessziós hullám során. Elkerülhetetlen, hogy a pénzintézetek és a befektetők megfelelően felkészüljenek az elkövetkező időszakra.

A jelenlegi terv, forgatókönyv egy rendezett csőd Görögország számára. Ez tömören annyit jelent, hogy a görög államadósság egy részét (az IMF szerint akár a felét is) elengednék az állampapírtulajdonosok. Ennek közvetlen hatásait így azok a bankok és pénzügyi intézmények éreznék elsősorban, amelyeknek jelentős a görög kitettségük.

A különböző országok pénzügyi kitettsége a görögországi szektorok felé (milliárd dollár, 2010 III. negyedév végén)										
szektorok	Német- ország	Spanyol- ország	Francia- ország	Olasz- ország	más eurózóna- tagok	Nagy- Britannia	Japán	USA	a világ többi része	össz.
görög állam	26,3	0,6	19,8	2,6	15,7	3,2	0,5	1,8	1,5	72,0
+bankrendszer	3,9	0,0	1,4	0,3	1,3	4,3	0,5	0,5	1,3	13,6
+ bankokon kívüli magánszektor	10,1	0,5	42,1	1,9	13,3	7,5	0,9	4,7	4,2	85,0
= összes követelés Görögo.-tól	40,3	1,1	63,3	4,7	30,4	15,1	1,9	6,9	7,1	171
+ egyéb követelés	29,2	0,4	28,7	1,7	3,1	5,3	0,1	36,2	2,4	107,2
= teljes követelés Görögo.-tól	69,4	1,5	92,0	6,5	33,5	20,4	2,0	43	9,5	278

Forrás: BIS, Portfolio.hu

9. ábra: Néhány ország kitettsége Görögország felé.

Ezzel a világ egyik legbiztonságosabb befektetése is kockázatosabbá válhat, hiszen ezek után akár Portugália, akár Írország is kérheti vészhelyzetben adósságának egy részének elengedését. Ennek kontrollálásában az Európai Uniónak nagy szerepe lesz majd.

A rossz piaci hangulat és a befektetők bizonytalansága a rendezett csőd hírére javuló állapotot mutat, noha a bankok még így is megszenvedik majd befektetéseik egy jó részének elvesztését, nem kizárt, hogy még így is egyfajta csődfertőzés jön létre azok között a pénzintézetek között, amelyek jelentős összegeket fektettek Görögországba.

A nyáron létrehozott Európai Pénzügyi Stabilitási Alap (EFSF) a Görögországhoz hasonló helyzetbe kerülők megsegítésére jött létre, mintegy 400 milliárd eurós alappal. Az Uniónak egyértelmű célja ezzel, hogy ne bomoljon szét a valutaunió, és ennek megfelelően a gazdaságilag erősebb országok vezetői, Franciaországtól Németországig támogatják az alapot. Októberben azonban kétségessé vált a működése; egy olyan ország parlamentjén bukott el majdnem, amely nagyobb adóssággal rendelkezik, mint Görögország. Szlovákia - jelenleg még - ellenzékben ülő pártja, a *Szabadság és Szolidaritás (SaS)*. Első körben nem szavazta meg a szlovák parlament a már 16 ország által jóváhagyott EFSF-t, és ezzel együtt a kormány elvesztette az ellene irányuló bizalmi szavazást. A *Radicová*-kormány már az alap eredeti tervezetét sem akarta támogatni, annak ellenére, hogy a Szlovákiánál nagyobb bajban lévő Portugália megszavazta azt. Valószínűleg az ellenzék célja pont az volt, hogy megdöntse a 2010-es parlamenti szavazások előtt nem sokkal alakult párt "tanulókormányát", hiszen másodjára már megszavazta a parlament az alap támogatását. Ennek ellenére elhűlve figyelte az Európai Unió többi tagországa, hogy pont Szlovákián áll vagy bukik az EFSF sorsa.

Hogy mennyire kínál majd a gyakorlatban megoldást a segélyalap, arról megoszlanak a vélemények. A legtöbb elemző szerint például Görögország esetében a 2010-ben elfogadott segélycsomag is csak időszakos megoldást jelent, hosszútávon nem javít a helyzeten. Ezúton hasonló lehet az alap megítélése, amellet, hogy a befektetők már a kidolgozásakor jelezték, félő, hogy két, kezdetben részvényese az EFSF-nek (Spanyolország és Portugália), egyből a két első ügyfele is lesz. [11][12][13][14][15]

3.3. A történelem kínálja a megoldást?

A történelem ismétli önmagát - szokták mondani, és ez egyelőre úgy néz ki, a gazdasági életre is igaz, egy bizonyos szinten legalábbis. A 2011-ben közgazdasági Nobel-díjas Thomas Sargent és Christopher Sims szerint ugyanis nincsenek új ügyek gazdasági értelemben, legalábbis ami az Európai Unió és az eurózóna problémáját illeti.

A szakemberek véleménye szerint a helyzet kísértetiesen hasonlít az Egyesült Államok 1780-ban jellemző helyzetére, amikor az USA tizenhárom államból állt, amelyek akkoriban csak névileg tartoztak össze, valójában önálló államok voltak, amelyek saját maguk döntöttek az adók, és a pénznyomtatás ügyében. Nem volt központi bank, nem összpontosult egy központba az irányítás.

Az Európai Unió közös valutájának megszületésekor ugyan létezett központi bank, de nem volt semmilyen fiskális hatóság, amely a háttérből kordrinalta volna az eurózónát. Sims véleménye szerint az eurózóna válsága már megalakulásakor megjósolható volt. Sargent pedig gyakorlatias megoldásra hívja fel a figyelmet: 1787-ben a tizenhárom állam az adósságaikat egy szövetségi állam alá helyezte, ezen felül az adórendszert is egy központba helyezték. Véleménye szerint ezt a példát kellene az Európai Uniónak is követnie. [23]

4. A görög válság okozta európai pánik

4.1. Megmentik az eurót, vagy...

2011. október 23-ára uniós csúcstalálkozót hívtak össze, hogy próbát tegyen az uniós vezetés az eurózóna és az Európai Unió megmentésére. Angela Merkel német kancellár nem olyan optimista, mint a francia államfő; véleménye szerint már nem sok mindent lehet tenni ebben a helyzetben. A nehéz helyzetben lévő országok megsegítésére folyósított pénzügyi segélycsomagok várt pozitív hatása elmaradt, az EFSF-nek nem szánnak jelentős szerepet a pénzügyi elemzők, és a gazdasági növekedés elmaradásával félő, már csak idő kérdése, mikor esik szét az eurózóna.

A csúcstalálkozón négy témát érintve igyekeznek döntést hozni. Egyrészt végleges megoldást kellene találni Görögország számára, illetve meg kell akadályozni a válság mélyülését. Hogy ezt kinek a pénzéből finanszírozzák, komoly vitákat szült. Ezen kívül a találkozó témája a bankok feltőkésítése, a szigorúbb költségvetési ellenőrzés kialakítása, és az EFSF bővítése.

Angela Merkel kancellár szerint az euró megmentése Németország érdeke, nem csak pénzügyi, de jóléti szempontból is. Az övezet legerősebb gazdaságával rendelkező ország, ám abba a kancellár sem egyezik bele, hogy az euró megmentését egyedül a németek finanszírozzák. Emellett még a német polgárokat is meg kell győzni, hogy az általuk fizetett adó igenis jó helyre megy majd, amely nem lesz olyan egyszerű. hiszen nagy valószínűséggel a saját pártjában is akadnak olyan képviselők, akik megpróbálják elkaszálni azt a tervet, hogy a befizetett adókat más országok bankjainak megmentésére szánják.

Franciaország pedig a német mentésben reménykedik. Noha nyáron még nem voltak bajban francia bankok, a görög állampapírok miatt azonban pár hónap alatt fordult a kocka. Amennyiben Németország úgy dönt, nem segít, a francia pénzügyi rendszer összeomolhat. A bankok megmentésére fordított összegek már így is felborították a költségvetést, így a francia kormány újabb megszorítások bevezetésére kényszerül.

Nagy-Britannia pedig dühös: noha gazdasági okokból nem érdekük, hogy az eurózóna szétesen, a legfontosabb döntésekben valószínűleg olyan országok döntenek, amelyek a valutaunió tagjai, így a szigetország kiszorul a tárgyalásokról. Emellett komoly belső ellentétekkel küzd a brit kormány: már alakult olyan, képviselőkből álló csoport, amely kezdeményezné az Európai Uniótól való elszakadást.

Várható, hogy Görögország után Olaszország okozhat újabb problémákat az uniónak, mivel nagy valószínűséggel nem tudják meghozni a válságkezeléshez szükséges döntéseket, intézkedéseket. Berlusconi kormányának így nagy esélye van a bukásra, amely miatt késhet a gazdaságélénkítő csomag, amely hosszútávon kihúzná az olaszokat a nehéz helyzetből.

Spanyolország került még igen nehéz helyzetbe a görög válság hatásaként, és ezt nem könnyíti meg a novemberi kormányválasztás sem, amely miatt így elképzelhető, hogy a megkezdett európai uniós tárgyalásokat már egy új spanyol kormányfővel fejezik be.

Míg az Európai Unió belső ellentétei miatt csúszhat a végső megoldás, a világ talán legstabilabb gazdaságával rendelkező országa bejelentette: hajlandó segítséget nyújtani az uniónak. Kína kész pénzügyi eszközöket átadni, annak érdekében, hogy növeljék az EFSF hatékonyságát, valamint segítse a csődfertőzés-veszély minimálisra csökkentését.

Az EU azonban nagy valószínűséggel csak a csúcstalálkozó befejezése után gondolkodik el ezen a lehetőségen, jogosan, hiszen ha dönteni tudnak a megfelelő intézkedésekről, és azoknak megvalósításáról, lehet, hogy a távol-keleti ország segítségére nem lesz szükség.

A válságot előre megjósoló Roubini szerint azonban rossz irányba tart az Unió; ugyanis a gazdaságélénkítésre nem gondolnak - egyelőre - az övezetben. A szakember szerint a mentőcsomagok kevesebbet segítenek, és többet ártanak, hiszen tovább növelheti az adósságbuborékot, emellett a válság újabb mélyülésének átvészelésében nem segít, mivel az országok nem rendelkeznek elegendő tartalékkal. Az elemző cégek mellett Roubini is 40 százalékra teszi annak lehetőségét, hogy az Európai Unió felbomlik. [16][17][18][19]

4.2. Válságterv válságterv hátán

A csúcstalálkozó, amelynek legfőbb célja a belső válság megoldása volt, a tárgyaló felek szerint sikerrel zárult. Papíron sikerült megmenteni Görögországot, államadosságának ugyanis mintegy felét elengedik. Noha ez mintegy 200 milliárdos magántőkét érint, 2012. januárjában esedékes állampapírcsere révén ebből 100 milliárd lesz a várható veszteség. A fennmaradó 100 milliárd eurót az új állampapírokba fektetik be, amelyekre 30 milliárdig vállalnak garanciát a bankok. Emellett újabb, 100 milliárd eurós mentőcsomagot kaphat decemberben Görögország, amennyiben megvalósítják a tervezett megszorításokat. Természetesen feltétele az adósság elengedésének az, hogy a jövőben ez Európai Unió és az IMF is figyeli, illetve beleszólhat a görög fiskális politikába.

Az ESFS felduzzasztásáról is döntés született: mintegy ötszörösére növekedhet a tőke, amely egyben a tűzfalat is jelenti egy esetleges csődfertőzés kirobbanásakor. Megjegyzendő emellett, hogy Kína segítségét nagy valószínűséggel elfogadja az Unió, s ahogy várható volt, a csúcstalálkozó után megkezdődhetnek a tárgyalások a távol-keleti országgal.

A gazdasági élet pozitívan reagált a csúcstalálkozón született döntésekre; a hangulat optimistább lett, és az eurózóna felbomlásának lehetősége hirtelen csak egy távoli rémálommá szürkült. De nem sokáig, alig pár nap telt el, máris jött az újabb csapás: kiderült, hogy Görögország már az Európai Unió csatlakozás előtt is hamis adatokat közölt a költségvetésében, egyértelműen abból a célból, hogy már a belépéskor ne kapjon büntetést az államháztartási hiány miatt. (A görög csalás után kiderült, a belga költségvetésben sem igaz számok szerepelnek, s várható, hogy vizsgálják a többi EU-tagország költségvetését is.)

A következő csapást maga a görög kormányfő, Jeórjiosz Papandreu okozta, amikor bejelentette - minden előzetes egyeztetés nélkül az Európai Unióval -, hogy a görögök kezébe adja a döntést: támogatják-e a megállapodást, vagy nem.

Ez a november 1-i bejelentés komoly riadalmat keltett az euróövezetben, a piaci optimizmus elszállt, és jelentősen gyengült az euró. Emiatt november 2-ára újabb válságértekeztetést hívtak össze, mivel a görög felmérések alapján várható, hogy a januárra tervezett népszavazás során elutasítják majd a már megszületett megállapodást. Ez pedig beláthatatlan következményekkel járna: Görögország semmilyen pénzügyi segélycsomagot nem kaphat a továbbiakban, így az államcsőd elkerülhetetlenné válik. Az eurózónát védő tűzfal pedig meg is kapja első feladatát, ám erősen kérdéses, mennyire hatásos védelmet tud nyújtani.

A gazdasági elemzők szerint ezzel Görögország öngyilkosságot követ el. Nem kizárt, hogy ezek után kilép az eurózónából, sőt, az Európai Unióból is, de elképzelhető, hogy mielőtt ezt megtehetné, Brüsszel a kizáráson dönt. Noha a lehetséges forgatókönyv alig változott, hogy mi történhetne akkor ha Görögország kilép, illetve kizárják, az elemzők egyre inkább a kizárás felé hajlanak.

Nicolas Sarkozy kijelentette: nem fognak beleavatkozni a görög belpolitikába, elsődleges cél az euró védelme. Pár nappal a görög miniszterelnök bejelentése után már kezdett körvonalazódni, hogy a népszavazás kiírásának oka is belpolitikai okokban keresendő. Papandreu ugyanis nehéz helyzetbe akarta hozni az ellenzéket azzal, hogy ha nem támogatják a népszavazást, lényegében kimondják: nem akarnak az euró zóna tagjai maradni, ezzel szerezve politikai előnyt, mivel a görög polgárok nagyobb része (mintegy 80 százaléka) nem támogatja a drachma újbóli bevezetését.

Ezzel azonban a saját hitelképességét csökkentette jelentősen Papandreu, emellett saját pártján belül is többen ellene fordultak, néhányan a frakcióból is kiléptek, a kormánypárt parlamenti többségét immár csak két fő jelenti.

A válságértekezleten hozott döntés, miszerint amíg nincs meg a népszavazás eredménye, nem utalják a görögök számára az esedékes mentőcsomag részletét. A piac kissé megnyugodott, a tőzsdék zuhanása mérséklődött, Papandreu pedig a lemondásra készült - de mint kiderült, ez utóbbi mindössze egy pletyka volt. De még így is várható, hogy a görögmentésbe belebukik a kormány, nem tudják megfelelően kezelni a szigorú feltételeket. Emellett kérdésessé vált a népszavazás megtartása is. Mindenesetre, amíg ki nem derül, hogy Görögország akar-e tagja maradni az euró zónának, addig a saját lábán kell megállnia, külső segítséget nem kap.

A mediterrán ország sorsa tehát még koránt sem dőlt el, hiába hitték ezt az európai vezetők október végén. A görög belpolitikai harcok hatása jelentősen érződni fog az euró életében, emellett féltő, hogy a társadalom sem tűri sokáig a politikai elit ténykedését. Nem elképzelhetetlen, hogy Papandreu olyan láncreakciót indított el egyetlen bejelentéssel, amelynek vége valóban az euró halála lesz - ám ez még mind a jövő zenéje. [20][21][22]

Összefoglalás

Noha 2011 elejére már úgy látszott, nyugalmasabb időszak következik a válság hulláma után, hamar bebizonyosodott az ellenkezője. A világ felfigyelt a mediterrán Európa gazdaságilag legveszélyesebb országára, Görögországra, amely időről időre közel került az államcsödhöz. Az Európai Unió eddig sikeresen megakadályozta ezt, hiszen, amennyiben a görög állam fizetéseképtelenné válik, egy olyan csődfertőzés indulhat el az unión belül, amely Olaszországon, Spanyolországon és Portugálián át megerősödve szétrombolhatja az eurózónát.

Habár sikerült egy tűzfalat, az EFSF-t felhúzni egy ilyen helyzetre, nem elképzelhetetlen, hogy maga az alap válik az egyik áldozattá. Kína, a kezdeti lelkesedés után már egyre kevésbé hajlandó segítséget nyújtani Az Európai Uniónak, talán éppen azért, mert lehet, hogy kudarcba fullad az alap.

Az idő kevés, a nyomás pedig nagy, ez látható az eurócsúcson született döntésekből is. Noha Görögország várhatóan így is csődbe megy, de mindez irányított, így várhatóan kisebb károkat okoz az eurózónának, mintha mindenféle felkészülés nélkül jelentenék be a görögök a fizetéseképtelenségüket.

Ennek ellenére elmondható, hogy az eurózóna koránt sincsen megmentve, sőt, még a stabilizálódás is messze van. A mentőcsomagok ugyan az időben távolabbra tolják a tényleges csődöt, de gazdasági előrelépést egyáltalán nem jelent. Az eurózóna legnagyobb problémája ugyanis a gazdasági növekedés hiányában rejlik, s amíg ez nem kerül megoldásra, addig várhatóan hullámvasúthoz fog hasonlítani az eurózóna élete: hol erősödik, hol ijesztően elgyengül.

Az európai vezetők nem készültek fel egy ilyen válsághelyzet megoldására, ez látszik abból is, hogy nem készült olyan kilépési mechanizmus, amely segítségével védhető az euró a különösen veszélyesnek tartott országok kiléptetésével. Mindemellett nem rövid-, hanem hosszútávon lenne szükség a gazdaság élénkítésére, mert ezt a mentőcsomagok egyáltalán nem szolgálják.

Felhasznált irodalom:

[1] vilaggazdasag.hu

<http://vilaggazdasag.hu/gazdasag/makrogazdasag/roubini-elhuzodo-valsag-jon-a-w-alaku-recesszio-325692>

<http://www.vg.hu/gazdasag/u-vagy-w-alaku-kilabalas-282439>

[2] Origo.hu

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/valsag/20080924-valsag-hullam-vagy-trend-kondratyev-kitchen-juglarciklusok-es-az-evszazados.html>

[3] Szentes Tamás: Ki, mi és miért van válságban? - A leegyszerűsítő nézetek és szemléletmód kritikája

NapVilág Kiadó, 2009.

[4] Wikipedia.org

http://hu.wikipedia.org/wiki/2008%E2%80%932009-es_gazdas%C3%A1gi_vil%C3%A1gv%C3%A1ls%C3%A1g

[5] Megszorítások a különböző országokban:

<http://www.magyardiplo.hu/archivum/2011-augusztus/509-megszoritasok-a-kueloenboez-orszagokban>

[6] Origo.hu

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20100303-gorog-valsag-brutalis-megszoritasok-tarsadalmi-elegedetlenseg.html>

[7] Vilaggazdasag.hu

<http://vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/gorogorszag-nem-kerul-ki-az-eurozonabol-sem-most-sem-maskor-358898>

[8] Origo.hu

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20110916-az-economist-intelligence-unit-es-a-reuters-felmeresei-az-euro.html>

[9] Vilaggazdasag.hu

<http://www.vg.hu/gazdasag/makrogazdasag/capital-economics-ketseges-az-euroovezet-jovoje-360548>

[10] Vilaggazdasag.hu

<http://vg.hu/gazdasag/makrogazdasag/szeteses-fenyegeti-az-eurozonat-kilepesi-mechanizmus-kell-358904>

[11] HVG.hu

http://hvg.hu/gazdasag/20111013_gorogorszag_adossagvalsag#rss

[12] Vilaggazdasag.hu

<http://vg.hu/velemenyelemzes/van-egy-eurozonank-amibe-senki-nem-akar-belepni-358111>

[13] Vilaggazdasag.hu

<http://vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/lenyelnek-a-veszteseget-de-fertozesveszelytol-tart-az-eu-358990>

[14] Origo.hu

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20111002-kbc-securities-gorog-allamcsod-hatasai-magyarorszagra.html>

[15] Vilaggazdasag.hu

<http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/az-aprocska-szlovakia-mint-vilagmegmento-roubini-megszolalt-359865>

[16] Portfolio.hu

http://www.portfolio.hu/users/elofizetes_info.php?t=cikk&i=157106

[17] HVG.hu

http://hvg.hu/gazdasag/20111023_eu_csucs_barroso#rss

[18] Origo.hu

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20111025-nagy-halom-szennyessel-erkeznek-brusszelbe-az-eurozona-megmentoi.html>

[19] Vilaggazdasag.hu

<http://www.vg.hu/gazdasag/makrogazdasag/roubini-az-euroovezet-ongyilkossagarol-360837>

[20] HVG.hu

http://hvg.hu/gazdasag/20111101_gorogorszag_euro_elemzok

[21] Origo.hu

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20111102-gorog-nepszavazas-a-lehmanfele-2008as-kontrollalatlan-folyamatoktol-rettegnek-a-befektetok.html>

[22] Origo.hu

<http://www.origo.hu/uzletinegyed/percrolpercre/20111103-a-gorog-valsag-es-a-g20-percrol-percre.html>

[23] Mult-kor.hu

http://mult-kor.hu/20111014_az_alapito_atyak_oldhatjak_meg_az_euroovezet_gondjait